Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САРДАҤА

ССКП өлөөннөөҕү РАЙКОМУН уонна ҮЛЭҺИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

Орган Оленекского райкома КПСС и Оленекского районного Совета депутатов трудящихся

Тахсара 12 сыла № 54 (1132) | 1968 сыл От ыйын 6 күнэ СУБУОТА | Сыаната 1 харчы

ИСТИҢНИК ӘҺӘРДӘЛӘӘҺИН

БЕРЛИН. (ССТА). ГДР общественноһа Германия Социалистическай Бирлиистибэ Партиятын КК бастакы секретара, ГДР Государственнай Советын Председателэ, Германия уонна Аан дойдутаабы рабочай хамсааһын биллиилээх деятелэ, үлэһиттэр идеалларын, уонна социализм дьыалатын иһин итиэннэ империализмы, фашизмы утары төлөннөөх охсуһааччы Вальтер Ульбрих тэрсөбүтэ 75 сылын туолуутун бэлиэтээтэ.

ГДР Государственнай Советын дьиэтигэр юбилярга әһәрдәләри туттарыы үөрүүлээх церемонията буолла. ССКП КК Политбюротун чилиэнэ, СССР Верховнай Советын Президиумун Председателэ Н. В. Подгорнай В. Ульбриҕы бырааттыы әҕәрдәлээтэ уонна үчүгэй доруобуйаны баҕарарын туһунан эттэ. Кини юбилярга Советскай Союз Коммунистическай Партиятын Киин Комитетын уонна СССР Верховнай Советын Президиумун әҕәрдэ суруктарын тириэртэ уонна 75 сааһын туолбут кэрэ-бэлиэ күнүнэн сибээстээн СССР Верховнай Советын Президиума В. Ульбриҕы наҕараадалаабыт Октябрьскай Революция орденын туттарда.

КОМСОМОЛЛАР ХОРСУН ҮЛЭЛЭРЭ

КУЙБЫШЕВСКАЙ УОБАЛАС. Комсомольскай ударнай тутууга—Тольятти куораттаабы Волжскайдаабы автомобильнай заводка 4,5 тыһыынчыттан тахса комсомолецтар кәллилэр.

Валерий Агизаров Волгоградтан кәлбитэ. Кини билигин Владимир Барков салайааччылаах биир бастыҥ ыччат-комсомольскай биригэдэтигэр бетонщигынан үлэлиир уонна производственнай сорудахтарын куруутун 150-160 бырыһыан толорор.

Волгоградскай уобаласка ВолгоГРЭС-тээби комсомольскай тәрилтэ бастыҥ үлэлээх комсомольскай тәрилтэлэртэн биирдэстэрэ. Манна әдәр ыччат кытаанах усулуобуйаҕа электростанцияны туппут уонна 1918 сыллаахха Үлэ Кыһыл знамята ордена ылары ситиспит аҕаларын героическай үтүө үгэстэрин умнубат.

Эдәр энергетиктэр бәйәләрин предприятиелара коммунистическай үлэ аатын ылларын туһугар әлбәҕи оҥордулар, оборудованиелары модернизациялааһыҥҥа бәйәләрин кылаатталарын киллэрдилэр. ГРЭС бу сылга хайы-сахха 12 мөлүйүөнтэн ордук киловатт-час электроэнергияны былааны таһынан әбии биэрдэ.

СНИМОККА: Электроцех партийнай группатын группора, слесарь К. Н. Волков „комсомольскай прожектор" активистарын ортотугар. Хаҥастан уҥа: слесардар В. Олейник, А. Архангельскай, приборист Ю. Собко, К. Н. Волков уонна жестянщик Н. Челобитчиков.

ССТА Фотохрониката.

Н. СУРОВЦЕВА фотота.

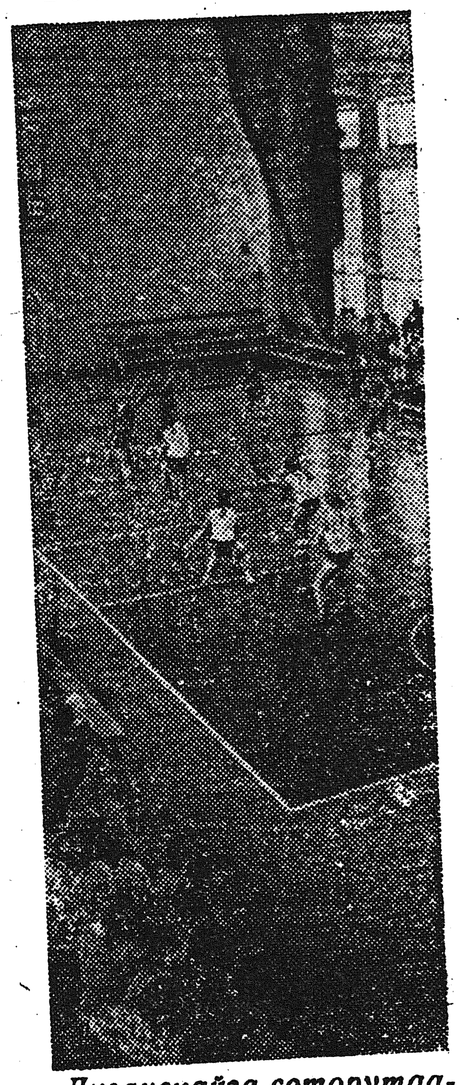

Луганскайга соторутаабыта саҥа дьиэ тутулунна. Дьиэ фасадыгар „Машиностроитель" спортивнай саала"—диэн суруллубут. Аҕыйах хонукка бу доруобуйа дыбарыаһын аһыллыыта буолла.

Спортивнай саала ис тәрилин Октябрь 20 сылын аатынан завод комсомолецтара бәйәләрин күүстәринэн оҥордулар. Бу кинилэр ЫБСЛКС 50 сылыгар бэлэхтэрэ.

Саала 36 метрэ уста-лаах, 18 метрэ туоралаах. Манна волейболистар, боскетболистар, остуол теннииһын таптааччылар, боксердар уонна гимнастар куоталаһыларын ыытыахха сөп.

СНИМОККА: „Машиностроитель" спортивнай саалаҕа.

И. Эртюков.

УРААҤХАЙДЫЫ УРУЙ

Саха киһи үгэһинэн
Саламаны тарытыбыт
Чәәлэй солко хатыҥынан
Чэчир-сэлэ астыбыт.

Доҕотторбут кэлэлләрин
Долгуйа кэтэһэбит,
Түһүлгэҕэ киирэлләрин
Түмсэн туран күүтэбит.

Бүгүн түмсэр түһүлгэҕэ
Дьоллоох хоһуугу дьоннор,
Партияҕа, улуу Ленинҥэ
Махтал тылбыт ананар.

Бука бары ыһыахха

Ийэ сир барахсан күөх солко суугунун кэтэн, эҥин араас өҥнөөх сибэккинэн оһуор анньыммытын, көтөр бииһин ууһа тоҕуоруйа мунньустан, сүрэҕи өрүкүтэн, санааны саймаардар кэрэ ырыатынан айылҕаны уһугуннарбытын уруйдаан, салаллан кэлбит самаан сайыны кытта хонук өрүүр, кыстык кыстыыр ас-үөл дэбилийэ үүнүөхтээҕин айхаллаан, үөрүүлэрин холбоон, санааларын саталаан улуу туймаадаҕа ыспыт ыһыахтара силис тардан силигилээн, салаа үүннэрэн сараадыйан, көмүһүнэн күлүмнээн, алмааһынан сандааран, солко толбонноох түүлээх бииһин арааһынан сибэкки анньан, саха омук культуратын чыпчаала—кини национальнай ыһыаҕа буола үүнэн силигэ ситтэ, өрөгөйө үрдээтэ. Кини туһугар уруй-тускул әтилиннэ, саха омук үөрүүтэ үксээтэ, уйгу-быйаҥ ыһыаҕын ыста, атын дойду аатталарын, омук дойдулар өргөстөрүн ыалдьыттата ыҥырда, кымыһынан утахтаата, саламанан күндүлээтэ.

Биһиги оройуоммутугар да уһун кыһын кыйданан, мутукча хойуу мүөттээх сытынан сайа охсор сайыммыт салаллан кэлбитин саргылаах сахабыт ыһыаҕынан үөрэн-көтөн дьиэрэҥкэйдээн, ыллаан-туойан, күлэн-үөрэн күлүбүрээн көрүстэхпит буоллун!

Сахабыт сиригэр дьолусоргуну үрдэппит, уйгу быйаҥы дэлэппит, күндү көҥүлү туттарбыт Советскай былаас туругурбута 50 сылын көрсө үлэбит, культурабыт үгүс көрүҥнэригэр ситиһиилэрдээх кэлбиппитин араппардаатыбыт.

Чэйиҥ әрэ доҕоттоор, аны чәәл күөххэ тахсыаҕыҥ! Дьолбут-соргубут силигин ситэрэн ыһыахтыыһыаҕыҥ! Дьүкээбилбит уота үөрэн-көтөн араас өҥүнэн оонньоон дьиэрэҥкэй тэбэринии, дьэрэкээн кустукпут Ийэ сирбитин курбуулуу кууһан, халлаан уолун итии тапталлаах уоһун кылдьыыта буолан, күөх солко суһуоҕун сылаас самыырынан суйан-тараан, уруу-сыллыы турарын курдук, аан ийэ дойдубут үйэлэр тухары үөрүү-көтүү өрөгөйдөөбүт, дьол-соргу тоҕуоруйбут, сүүһүнэн омуктар доҕордоһуулара туругурбут биһигэ буоларын туһугар олоруҥ, үөрэнниҥ, айыҥ-тутуҥ диэн кэнчээри ыччакка кэс тылла этиэҕиҥ!

Бука бары ыһыахха тахсыаҕыҥ!

Советтар бырааптара кэҥиир

П. МИХАЙЛОВ.,
Райсовет исполкомун солбуйар председателэ.

ССКП XXIII съеһэ хаһаайыстыбаннай, культурнай тутууга, тутууну хонтуруоллааһыҥҥа, былаанааһыны, үп, сир боппуруостарын быһаарыыга уонна олохтоох промышленноһы сайыннарыыга, нәһилиәнньәни олох-дьаһах өттүнэн хаачыйыны туппсарыыга олохтоох Советтар оруолларын, тәрийәр-салайар дьоҕурдарын үрдәтәргә соругу туруорбута.

Итинэн салайтаран ССКП КК 1967 сыл күлүн тутар 8 күнүгэр „Үлэһиттэр депутаттарын сельскәй, бөһүөлэктәәҕи Советтарын үлэлэрин тупсарар туһунан" итиэннэ 1968 сыл күлүн тутар 14 күнүгэр „Үлэһиттэр депутаттарын сельскәй уонна бөһүөлэктәәҕи Советтарын материальнай-финансовай базаларын бөҕөрөтөр дьаһаллар тустарынан" Уураахтары ылыммыта.

Партия ити улахан суолталаах дьаһаллара билигин олохтоох кинрэлләр. Чуолаан, ол олохтоох Советтар үлэлэригэр демократическай саҕалааһыннары салгыы кэҥэтиинэн, Советтар сессияларын конституциянан олохтонуллубут болдьохтору ордук кытаанахтык тутуһуунан барар. Олохтоох Советтар уонна киниләр исполкомнара бәйәләрин практическай үлэлэригэр норуот хаһаайыстыбатын уонна общественнай дьыалалары салайыыга нәһилиәнньәни тардыы саҥа көрүҥнэрин олохтоотулар. Исполкомнар отчуоттарын сессияларга уонна нәһилиәнньә мунньахтарыгар истии, хаһаайыстыбаннай тәрилтәләр салайааччылара бәйәләрин үлэлэрин туһунан үлэһиттэр иннилэригэр отчуоттааһыннара тәриллэлләр.

Ханна Советтар тәрийәрмаассабай үлэлэрэ сәргэхсийбит сиригэр хаһаайыстыбаннай үлэлэргэ үчүгэй түмүктэр ситиһилләлләр.

Биһиги оройуоҥҥа Сухана, Солоҕоон, Дьэлиҥдэ олохтоох Советтарыгар (председателләр: Семенова С. Х., Лыскаева А. В., Иванова П. Т.) ССКП КК уураахтарын олоххо киллэриигэ ыытыллыбыт үлэ кэккэ түмүктэрдээх буолла. Итини бу нәһилиәктәргэ рабочайдар, колхозтаахтар былааннарын, социалистическай әбәһәәтәлистибәлэрин ситиһиилээхтик толорон иһәлләрэ туоһулууллар.

(Бүтүүтүн кэлэр №-гэ көр).

Доруобуйа муннуга

ДОЛГУЙУУ ИЭДЭЭНЭ

ССРС МНА дьиҥнээх чилиэнэ, Ленинскэй бириэмийэ лауреата Ф. УГЛОВ кэпсиир

Олоххо манныҥ этииләри үгүстүк истиәххә сөп: „Биләҕин дуо: бәҕәһәә Иван Иванович туох әрә буолбут әә...“ „Туох диәтәҥий? Өлбүт үһү дуо? Адьас чәпнән, биҥә-таҕа әтә дии... Туох буоллаҕай?“

—„Бары дьиибәргиилләр. Кыратык кыыһырбыта үһү—онтукатыттан инфаркт буолбут“. Билбәт-көрбөт дьоҥҥо итиннии өлүү итәҕәтиә суох курдук. Медицинскәй өттүттән көрдөххө манна туох да ураты быһыы суох. Киһи ыарыыларын үгүс өттө—гипертония-атеросклероз, миокард инфаркда онтон да атын ыарыылар нервә кәһиллиитин кытта сибәәстәәхтәр. Оннооҕор итиннәхә олоҕуран рак буолбут түбәлтәләр бааллар. Ити ыарыылар сайдыыларыгар долгуйуу, куттаныы уодаһыннаах өнөөҥ оҥороллор. Киһи организма олус намчы тутуллаах. Кини бәрт кыра да уларыйыыны биләр. Салайааччы куруубайдык хаһыытааһына, кынчарыйыыта, доҕоттору кытта ыкрсәән, дьиәҕә-уокка кыыһырсыы киһини нус-хас сылдьарыттан таһааараллар. Кини сүөм түһәр, харыс хаалар, уота-күөһә умуллар. Куттаныы, аһыйыы, абааһы көрүү, санаарҕааһын мәйии үлэтин атахтааннар, киһи тыыныытыгар, хаана әргийиитигәр адьас тута биллилләр, киһини аһаабат-сиәбәт оҥороллор. Уолуйуу, санаарҕааһын үрдүкү нервнәй системаны алдьарытаннар ардыгар үтүөрдүллүбәт ыарахан ыарыыга тириәрдәлләр.

Физиологтар долгуйуу химическәй айылҕатын быһаарбыттара. Үөрүү организмҥа биир веществолары үөскәтәр буоллаҕына, куттаныы, санаарҕааһын атын веществолары оҥороллор. Сол курдук куттаныыттан адреналин үөскүүр. Медицинскәй Наукалар академияларын дьиҥнээх чилиәнә П.К. Анохин манныҥ кәрәхсәбиллээх чахчыны аҕаарар: өскөтүн үчүгәйдик үәрә-көтө сылдьар доруобай киһи хааныгар адреналины килләрдәххә, кини әәл-дәәл буолан хаалар. Бол диәтәр „адреналиновай санаарҕааһын“ диән термин баар.

Адреналин киһи организмыгар хаан нөҥүө киирәр. Үөрбүт киһи ис органнарын долгуйуу таарыйдаҕына, кини хааныгар адреналин әлбәхтик киирәр. Киһи мәйиитигәр гормону оҥоруугa сабыдыаллаан адреналины оҥорор. Онон киин нервнәй система күүрәр.

Биллән турар, организм долгуйуу сабыдыалыгар чәпчәкитик бәринә охсубат. Ол әрәәри онуоха-маныаха диәри тулуһар. Туох барыта үһуктаах, кыраныыссалаах. Ханнык әрә түгәҥнә организм утарылаһар. Онтон мөлтөөн биәрәр.

„Медицина нервнәй ыарыыны кыайбат бәйәтә дуу?“ диән ыйытыахтарын сөп. Наука хайы-үйә балайданы оҥордо. Биһиәхә куттаныыны мөлтөтөр средстволар бааллар. Холобур, аминазин диән препарат. Кини адреналины „бохсуһар“: дьиксиниини уонна куттаныыны мөлтөтөр, нервнай системаны уоскутар, Атын да средстволары оҥоруурга көрдөөһүн бара турар. Ол гынан баран мин адьас атыны әтиәхпин баҕарабын. Ханнык даҕаны көдьүүстәәх әмп әмтиргә әрә диән туттуллар. Сити әтәр аминазиммытын ыалдьар киһи аайы биәриәххә сатаммат. Саамай кылаабынайа диән ыарыыны өрө туруорумуохха наада. Болҕомтолоохтук, сәрәхтик сыһыаннаһыы—организм кәбирәәһинә тахсыбатын тохтотууга бәртәәхәй әмтәр.

Нервәни күүрдәәччиләртән биирдәстәринән тыл буолар. Дөлөҕә норуокка тыл бааһырдар даҕаны, әмтиир даҕаны диән әтиәхтәрә дуо... Оттон үгүс түбәлтәҕә бааһырдыыта да суох сылдьыахха сөп. Бәрт кыра наада буолар. Ханнык баҕарар салайааччы кинниәхә бас бәринәр дьону ыһыытаһыыта суох салайар кыахтаах. Ытыктабыллаахтык сыһыаннаһыы киһини кынаттыыр кинниәхә күүс биәрәр.

Сорох киһи: „Атыннык гынар кыаҕым суох. Итинник кәпсәтәргә үөрәнән хаалбыппын“ диән әтәәччи. Ити бәйәни көмүскәнии буолар. Биллән турар,бәйә дьайыытын хонтуруоллуохтааҕар хаһыытыыр, куруубайдыыр чәпчәки. Куруубайдыыр киһини биирдә әмә хаарыйдахха, кинини ытыктаабаттарын туһунан хайыүйә суҥхараччы. Кылгастык әттәххә, атын дьон иннигәр кыл да саҕаны көрөр, оттон бәйәтин иннигәр бәрәбинәни көрбөт.

Уолуйууну кыатанар чәпчәкитә суох. Итиниәхә оҕо әрдәхтән үөрәниәххә наада. Оҕо бәйәтин алҕастарын билинәригәр, дьоҥҥо болҕомтолоохтук сыһыаннаһарыгар үөрәтиәххә. Маныаха дьиә кәргән уонна оскуола улахан үләни ыытыахтаахтар. Иитиллибит киһи дьоҥҥо болҕомтото суох сыһыаннаһааччыта суох.

Таарыччы әттәххә,үөрүү, көр-нар даҕаны кәмнәәхкәәмәйдәәх буолуохтаах. Олус үөрәннәр иирбиттәр түбәлтәләрә әмиә бааллар. Оннооҕор өссө күһаҕан буолар. Сафокл кини генийин билинии бәлиәтигәр оҥорбут чиәстәәһиннәрин тулуйбакка өлбүтә; персидскәй ыраахтааҕы Ксеркс уонна комедиограф Филемон күлән баран, устунан тохтообокко өлбүттәрә. Лейбниц сиәнә кыыс өлүүтә әмиә хомолтолоох: абаҕата өлбүт сириттән олус әлбәх харчыны булбут үөрүүтүттән өлбүтә.

Ол иһин бәйәни кыайа туттуу—медицина әрә проблемата буолбатах, бу педагогическай проблема буолар. Маны уопсай күүһүнән быһаарыахха наада.

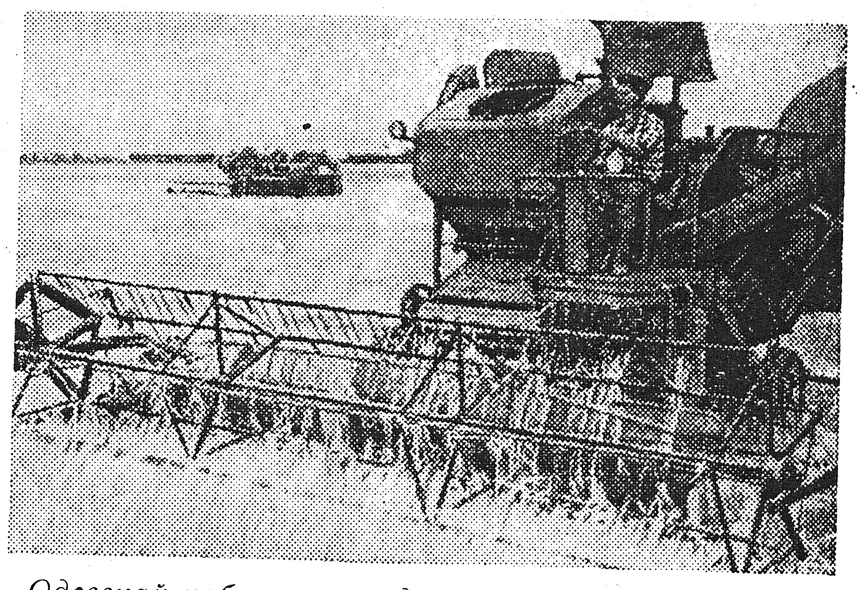

Одесскай уобаласка әрдәтәәҕи туорахтаах культуралары быһыы бара турар.

СНИМОККА: Белгород—Днестровскай оройуонунааҕы М.И. Кутузов аатынан колхоз хонууларыгар кыһыҥҥы нәчимиәни хомуйуу.

ССТА фотохрониката.

УЧУУТАЛЛАР БҮТҮН СОЮЗТААҔЫ СЪЕЗТЭРЭ

Москва. (ССТА). От ыйын 2 күнүгэр Съезтэр Кремллээҕи дыбарыастарыгар учууталлар Бүтүн Союзтааҕы съезтэрэ үлэтин саҕалаата.

Дойду народнай интеллигенциятын бөдөҥ этэрээтин—2,5 мөлүйүөннээх үөрэҕирии үлэһиттэрин армиятыттан 4 тыһыынча кэриҥэ делегаттар кэлбиттэр.

Делегаттар уонна ыалдьыттар Коммунистическай партия уонна Советскай правительство салайааччыларын дохсун ытыс таһыныытынан көрүстүлэр.

ССКП КК уонна ССРС Верховнай Советын Президиумун учууталлар Бүтүн Союзтааҕы съезтэригэр эҕэрдэлэрин ССКП КК Политбюротун чилиэнэ ССРС Верховнай Советын Президиумун председателэ Н. В. Подгорнай ааҕан иһитиннэрдэ.

Уопсай орто үөрэхтээһин оскуолатын үлэтин туругун уонна кинини салгыы тупсарыы дьаһалларын тустарынан ССРС Үөрэххэ Министрэ М. А. Прокопьев оҥордо. Коммунистическай партия оскуола үлэтин сүрүн туһаайыытын быһаарарыгар, диэн ыйар дакылааччыт, орто оскуола уопсай үөрэҕирии, үлэ уонна политтехническай оскуола быһыытынан сайдыахтаах диэҥҥэ олоҕурар. Кини оҕолору наука төрүттэригэр бөҕө билиинэн сэбилиир, материалистическай мировоззрениены, коммунистическай майгыны-сигилини иҥэрэр, кинилэри олоххо, идэни сознательнайдык таларга бэлэмниир аналлаах.

Биһиги, диир М. А. Прокопьев, партиянан бүөбэйдэнэн иитиллибит советскай учууталларбыт хас биирдии үөрэнээччигэ коммунистическай идеология кини тустаах итэҕэйиитинэн, оҕолор идейнай буһуулара-хатыылара ыстаал курдук бөҕө буоларыгар кыһаналлар уонна кыһаныахтара диэн Коммунистическай партия КК эрэннэриэххэ сөп.

РЕДАКЦИЯҐА СЫНАНТАР

СЫННЬАЛАҐЫ ТУҺАЛААХТЫК ТӘРИЙИЭХХӘ

Мин уопускабар соҕуруу сылдьан биһиги республикабыт сорох оройуоттара бәйәләрин улэһиттәрин уопускаларын үчүгәйдик, көдьүүстәәхтик тәрийән туһаннаралларын туһунан биллим. Кинилэр бастыҥ дьоннорун, ордук үөрәҕә суох, кыра үөрэхтәәх кырдьаҕастары 5-6 киһини бөлөхтөөн, кинилэргэ биир биләр киһини сыһыаран баран соҕуруу, кинн оройуоттарга экскурсияҕа ыыталлар эбит.

Биләрбит курдук, биһиги совхозпут үгүс рабочайдара уопускаларын куолутугар әрә туһаналлар, путевка суоҕунан, сорохтор соҕотоҕун атын сиргэ барыахтарын кәрәйән оройуонтан атын сиргэ ханна да барбаттар. Ити, мин санаабар, сыыһа.

Атын оройуоттар холобурдарынан совхоз, колхоз бастыҥ дьонун бөлөхтөөн, экскурсияҕа ыытар буоллар дәлә биһириәх, үөрүөх-көтүөх, араах билиәх-көрүөх әтиләрий.

П. АНДРЕЕВ.

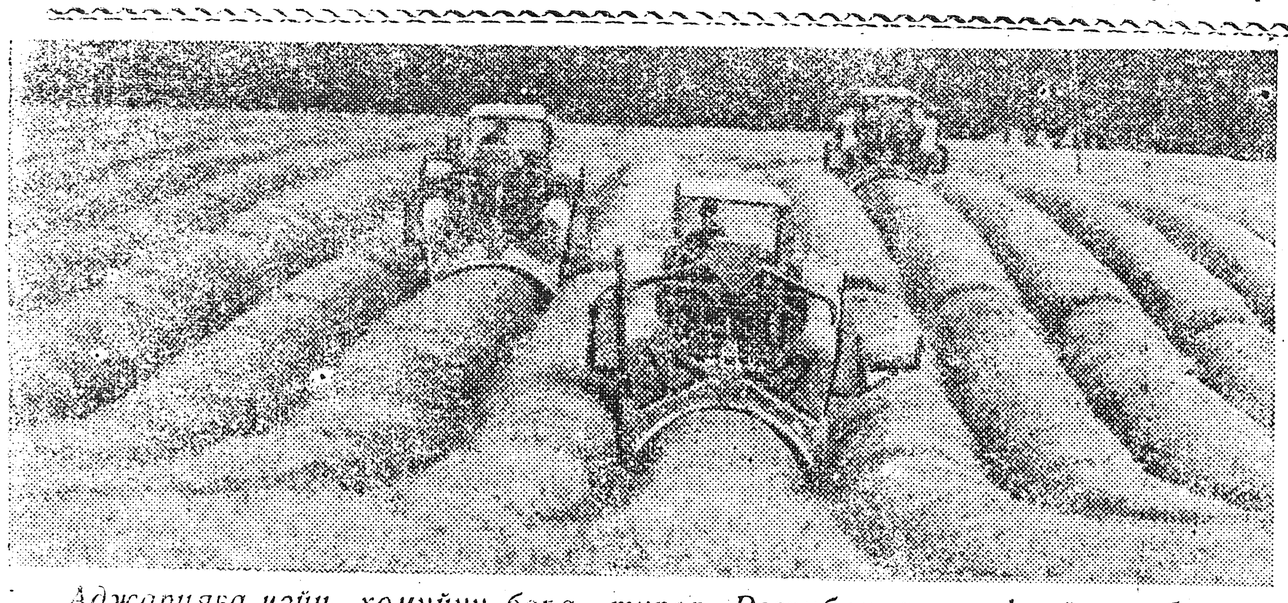

Аджарияҕа чәйи хомуйуу бара турар. Республика хаһаайыстыбалара быйыл 34 тыһыынча тонна чәйи хомуйан былааннаах сорудахтарын лаппа аһара толороро соруктаннылар.

СНИМОККА: Очхамурскай совхоз плантацияларыгар „Сахартвело“ массыыналар үүнүүнү хомуйа сылдьаллар.

Оскуола тутуллар

Ээйик. Манна 75 миэстэлээх оскуола интернатын дьиэтин тутуута көхтөөхтүк барар. Тутууну 10 киһилээх биригэдэ ыытар. Биригэдэни колхоз бастыҥ булчута, коммунист П. Н. Николаев салайар.

Ээйик тутааччылара „Улуу сирдьит В. И. Ленин төрөөбүтэ 100 сыла туолуутун чиэһигэр пятилетка үһүс сылын үлэ бары көрүҥнэригэр ситиһиилэрдээх түмүктүүргэ“—диэн девизтаах үлэлииллэр. Бэс ыйын бүтэһиккүннэрин туругунан дьиэ түннүгүн үөһээ баайыытыгар тиийдэ. Бу кылгас бириэмэҕэ элбэх үлэ. Тутуу маастардара Соломонов Х. И., Чыларов М. Д., Степанов Н. Е., эдэр болуотунньуктар Андреев С. П., Долгунов А. В. күннээҕи нуормаларын 150-200 бырыһыан толороллор.

Буор кутуутугар оскуола оҕолоро, нэһилиэк сулууспалаахтара хастыы да күн үлэлээн көмөлөстүлэр.

Билигин ээйик тутааччылара тоҕоостоох сайыҥҥы бириэмэни толору туһанан, сассыарда эрдэттэн киэһэ хойукка диэри, дьулуурдаахтык үлэлииллэр.

С. ХРИСТОФОРОВ,
Ээйик учуутала.

Редактор Г. М. СЕМЕНОВ.

РЕДАКЦИЯ АДЫРЫҺА: Саха АССР, Өлөөн бөһүөлэгэ, Октябрьскай уулусса 16 №-рэ. Телефон—51

Өлөөн оройуонунааҕы типография Тахсар ахсаана 486 Сакаһын №-рэ 54